

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

53-2

BRNO 2012

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 53
Volume 53

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Alice Del Maschio

Software
Software

Adobe InDesign CS5

Fotografie na obálce
Cover Photography

Mikulčice-Valy. Věderko nalezené v jednom z říčních ramen
(viz obr. 5. na str. 28)

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2012

Náklad 400 ks

Časopis je na seznamu neinpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2012 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

mapě ZM ČR (M 1:10 000) – číslo listu 14-43-20:Z:243 – J:109, Z:252 – J:115; Z:241 – J:107; Z:254 – J:113. Vzdálenosti jsou uvedeny v milimetrech od západní (Z) a jižní (J) sekční čáry.

Dohled probíhal za plného běhu stavby a byl především zaměřen na vizuální kontrolu čerstvě skryvaných ploch. Sledovaná stavba byla prováděna v bezprostřední blízkosti říčky Třebůvky, neboť došlo k rozšíření koryta Třebůvky, kdy vytěžená zemina byla následně z části přesunuta k okraji intravilánu obce Moravičany, kde byla použita jako protipovodňová hráz. Dohled se konal v úseku od východního okraje Loštic, kde Třebůvka opouští intravilán a protéká trati „Závodí“ a dále po proudu Třebůvky až k místu, kde je říčka částečně odvedena do odlehčovacího kanálu, který poté míjí Moravičany z východu a v blízkosti železniční trati se vleává do řeky Moravy. Povrch stavbou zasažené plochy tvořila buď obdělávaná půda anebo trvalý travnatý porost. Podloží bylo pozorováno v několika podobách: říční štěrkopisky, vrstva jílu či vrstva jílu promíšená se spraší. Během dohledu nebyly pozorovány žádné sídlištní objekty, pouze v ornici bylo nalezeno několik keramických zlomků z období středověku, které byly nalezeny v místě zvaném „Kaple svatého Rocha“, známém již ze starších povrchových sběrů (Goš 1974, 80, SAS poř. č. 14-43-20/8).

Jakub Vrána

Literatura

Goš, V. 1974: Sbírka Vlastivědného kroužku v Moravičanech (okr. Šumperk). *Zprávy Československé společnosti archeologické při Československé akademii věd*, ročník 16, sešit 5–6, 70–110.

Resumé

Moravičany (Bez. Šumperk), Anlage „Kaple svatého Rocha“. Mittelalter. Einzelfund. Oberflächenforschung.

NÁMĚŠŤ NA HANÉ (OKR. OLMOUC)

„Chrast“. Středověk. Ostruha. Náhodný nález.

Dne 22. 4. 2011 byla při detektorovém průzkumu Archeologického centra Olomouc, p. o., zaměřeném na staré úvozy v lese na severozápadním okraji katastru Náměště na Hané, nalezena železná ostruha, zařaditelná do Ruttkayovy skupiny B, typ 4 (Ruttkay 1976, 347, 350). Ostruha byla získána nad již téměř zarovnaným úvozem cesty, který tímto napomohla nepřímo datovat do 12.–13. století. Průzkum proběhl v rámci projektu: Program Národní a kulturní identity (NAKI) MK ČR č. DF11P01O-VV029: „Výzkum historických cest v oblasti severozápadní Moravy a východních Čech“.

Marek Kalábek

Literatura

Ruttkay, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II). *Slovenská archeológia XXIV-2*, 245–395.

Resumé

Náměšť na Hané (Bez. Olomouc), „Chrast“. Mittelalter. Eisensporn. Einzelfund. Detektorprospektion.

NAPAJEDLA (OKR. ZLÍN)

Ulice Palackého. Středověk, novověk. Městská památková zóna. Záchranný výzkum.

Výzkum probíhal při stavbě bytového domu v historickém jádru města na ulici Palackého (mezi domy č. p. 91 a 97; polohu lze určit na mapě ZM ČR 1:10 000 25-33-03 koordináty 360/155 od Z/J s. č.). Stavba nebyla bohužel ohlášena, byla tedy realizována bez archeologického dohledu. Po příchodu na staveniště byla již vyhloubena více jak 2 m hluboká stavební jáma, na jejíchž profilech byla zachycena mocná souvrství datovatelná do středověkého období (obr. 58). Výzkum probíhal na zbytku nezníčené parcely, který se nacházel u uliční čáry. Byly zde otevřeny tři sondážní čtverce o stranách 5 m, které byly po vrstvách prokopávány a dokumentovány. Podařilo se zjistit, že se podél dnešní uliční čáry nachází intenzivní stopy po středověké a novověké zástavbě. Na jednom z profilů se tak podařilo rozpoznat celkem 5 stavebních fází. Nejstarší je suterén domu, který lze chronologicky zařadit podle keramických zlomků na přelom 13. a 14. století. Tuto dataci víceméně také potvrzuje v zásypu nalezený parvus Václava II. z období let 1300–1305.

I když byla zadní část parcely nejprve odtěžena bez dohledu archeologa stavebními stroji až pod úroveň antropogenních vrstev, zůstaly v pásu ležícím v blízkosti dnešní ulice zachovány situace, které potvrdily koncentraci osídlení, jež zde existovalo prakticky již od 13. století. Superpozice zahloubených objektů dokládá existenci suterénů čtyř až pěti dřevozemních domů, dvou dřevěných domů mělce zahloubených, samostatné základové zdi průjezdní budovy (K 901) a domu s kamenným jádrem (K 900), na jejichž dispozici navazuje dnešní uliční fronta (obr. 59). Jejich datace odpovídá závěru 13. až počátku 17. století. Pozůstatkem po využití zadních traktů parcely je relikv velkého jámové pece z 15. století, jejíž účel se nepodařilo zjistit. Dá se však předpokládat, že pec mohla sloužit k výpalu cihel nebo vápna, na což upozornil obsah vrstvy spočívající na jejím dně. Zlomky cihel nalezené ve svrchních vrstvách u jednoho ze dvou kamenných domů K 900, by mohly odpovídat přibližně 15. století. Z konce stejného věku pochází rovněž dvojice vakovitých obilních jam, které porušily zásyp zemnice, jenž byl datován mincí do 2. poloviny 15. století (kruhový peníz ražený v Kutné Hoře). V jejich zánikových horizontech lze již sledovat nálezy novověké keramiky, které se do nich dostaly druhotně až po jejich zavalení v 16.–18. století.

Kamenný suterén domu K 900 lze vyjádřit obdélným půdorysem o délce cca 6 m a šířce 4 m. Suterén byl ještě částečně zaklenut valenou kamennou klenbou zděnou na jílu a jen velmi ojediněle na písčitou vápennou maltu. Na

Obr. 58. Napajedla (okr. Zlín). Středověké souvrství v severní stěně stavební jámy na parcele.

Abb. 58. Napajedla (Bez. Zlín). Mittelalterliche Schichtenabfolge in der Nordwand der Baugrube in der Parzelle.

podélné straně obydlí se zachoval obdélný kamenný opěrák široký přibližně 80 cm, není však vyloučeno, že jich bylo po obvodu budovy více, což naznačuje, že budova mohla mít ještě patrovou nástavbu. Bližší stratigrafické vztahy prokazují, že základ kamenného jádra domu mohl být zbudován již v průběhu 15. století, kdy svou základovou spárou navázal na dosud ještě nezasypanou zemnici ze 14. století.

Během výzkumu parcely byly zachyceny celkem čtyři požárové horizonty. První pochází nejspíše již ze 13., druhý z počátku 14. století, kdy vyhořel suterén mohutného dřevozemního domu K 500 (nález parvu kutnohorské ražby z let 1300–1305); další dva požáry lze spojit se závěrem 15. až počátkem 16. století, kdy vyhořela značná část dřevěné zástavby parcely, a to nejspíše i včetně nadzemních částí kamenného domu K 900 a průjezdní budovy K 901. Po posledním požáru, který zachvátil mělce zahlobenou hospodářskou budovu s obvodovým žlabem a obilní jámou v podlaze K 501 a kamennou průjezdní bránu K 901, byly kamenné stavby opět obnoveny, na což upozorňuje keramika z přelomu 16. a 17. století, která byla nalezena mezi substrukcí korunových částí základového zdiva obou staveb. Kamenná architektura nahradila dosavadní dřevozemní „vesnickou“ zástavbu města evidentně až v průběhu 15. století.

Z půdorysné dispozice dřevozemních domů vyplynulo, že uliční fronta lemující náves vrcholně středověkých Napajedel, nebyla ještě hustě zastavěna. Následující pozdně středověká zástavba navázala na dispozici domů předchozího období, byla však výrazně zhuštěna a stabilizovala uliční frontu na přelomu 14. a 15. století. V této fázi dochází k prvnímu výskytu kamenné a cihelné zděné architektury, kterou by mohla zajišťovat menší stavební huť využívající pec na zkoumané parcele, jež mohla produkovat jak cihly, tak vápno pro potřeby měšťanů ve svém okolí.

Výzkum vedl rovněž ke zjištění, že kamenná jádra domů se k sobě nepřimykala a že mezi nimi ještě jednoznačně stály nadzemní hospodářské budovy dřevěné nebo dřevozemní konstrukce, které zaplňovaly uliční frontu. Základní obytnou a hospodářskou jednotkou pozdně středověkého města mohl být zděný kamenný dům otočený štítem do ulice, později v 15.–16. století podsklepený a doplněný opěráky. K jeho vybavenosti náležel ještě mlat, který se z boku přimyká k jeho půdorysu. Parcelu uzavíral kamenný objekt průjezdního charakteru, který na hospodářské stavení navazoval a mohl představovat patrový špýchar nebo pouze bránu vjezdu do hospodářského dvora. Vybavení dvora mohly doplňovat ještě studny a další hospodářská stavení, které ovšem kromě pece a pozůstatků plotu nebyly kvůli pokročilým stavebním pracím doloženy.

Výzkumem se tak podařilo zachytit souvislý stavební vývoj na okraji jedné parcely ležící zhruba uprostřed severozápadní fronty ulice Palackého. Jedná se o zbytky podsklepených měšťanských domů, které byly situovány podél dnešní uliční čáry. Bylo prokázáno, že již na konci 13. století zástavba v Napajedlech (alespoň v tomto místě) respektovala vedení hlavní ulice, které se zachovalo dodnes. Historicky lze události spojené se zjištěnými požáry podložit jen obtížně. Nejstarší doklady požárů řazené ještě do závěru 13. až počátku 14. věku nemají v historických záznamech města žádnou analogii, nelze tudíž vyloučit, že se jednalo o události náhodné. Na konci 15. až počátku 16. století byly zdejší požáry nejintenzivnější, šly opakovaně krátce za sebou a lze je pravděpodobně spojit s česko-uherskými válkami, které se odehrály na Moravě v 60.–70. letech 15. století. Díky absenci nálezů dokládajících vojenské střety však nelze tuto domněnku zcela potvrdit.

Ivan Čižmář, Petr Kos

Obr. 59. Napajedla (okr. Zlín). Vykopávky v prostoru suterénu středověkého domu.

Abb. 59. Napajedla (Bez. Zlín). Ausgrabungen im Kellerraum des mittelalterlichen Hauses.

Resumé

Napajedla (Bez. Zlín), Palackého Straře. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

NOVOSEDLY (OKR. BŘECLAV)

„Na plánovaných objektech“. Pozdní středověk. Jáma. Záchranný výzkum.

Během záchranného archeologického výzkumu při budování cesty „Brodská“ v Dolním Poli a Novosedlech (okr. Břeclav) byl v intravilánu obce Novosedly v trati „Na plánovaných objektech“ (ZM ČR 1:10 000, list 34-14-14, v místě bodu vzdáleného 41:320 mm od Z:J s. č.) prozkoumán jeden osamocený objekt, rámcově zařaditelný do období pozdního středověku. Jednalo se o menší jámu studnovitého tvaru zavalenou kameny s kosterními ostatky většího zvířete – pravděpodobně koně. Datování zásypu jámy umožnily ojedinělé zlomky keramiky.

Petr Kos

Resumé

Novosedly (Bez. Břeclav), „Na plánovaných objektech“. Spätmittelalter. Grube. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (OKR. OLOMOUC)

Náměstí republiky 5. Středověk, novověk. Klášter, pohřebiště. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl realizován v průběhu měsíců srpna až listopadu roku 2011 a byl zapříčiněn stavebními úpravami v areálu bývalého kláštera klarisek, dnešního sídla Vlastivědného muzea v Olomouci. Identifikace lokality na mapě ZM ČR (M 1:10 000) – číslo listu 24-22-19:Z:427 – J:285; Z:421 – J:283; Z:426 – J:292; Z:420 – J:290. Vzdálenosti jsou uvedeny v milimetrech od západní (Z) a jižní (J) sekční čáry.

Stavební úpravy probíhaly ve východní části hlavní budovy dnešního muzea, tento prostor bude adaptován jako nový vstupní prostor pro návštěvníky, a to v místě již v minulosti existujícího vstupu. Výzkum probíhal za plného běhu stavby a byl zahájen až při značném narušení kulturního souvrství středověkého původu, až v momentě, kdy dělníci začali z hlíny vytahovat lidské kosti. K následnému průzkumu byla výtýčena relativně malá plocha obdélného půdorysu, jejíž maximální rozměry jsou 4,70 x 5,30 m. Po mechanickém začišťení povrchu kulturního souvrství, které se v této době jeví jako jedna kompaktní vrstva prachové hlíny černé barvy, bylo započato s odebráním tohoto souvrství po mechanických úrovních. Stratigrafická situace v místě výzkumu byla následující. Povrch zde tvořily dřevěné parkety, pod kterými byla pozorována vrstva betonu recentního původu. Tyto vrstvy byly ve větší míře odebrány již před zahájením výzkumu. Pod betonem byla odkryta vrstva stavební sutě – kontext 0103 obsahující kameny, zlomky malty, cihel, skla či kovový klíč. Tato vrstva souvisí s přestavbou areálu kláštera klarisek v 18. století. Pod touto vrstvou bylo částečně prozkoumáno kulturní souvrství z období vrcholného středověku (kontexty 0104, 0111, 0114). Z tohoto souvrství byly získány obvykle nalézané artefakty či ekofakty, ojedinělý nález ve středověkém souvrství je objev eneolitické sekerky, která byla zhotovena z tzv. zelené břidlice. Během výzkumu bylo zkoumané souvrství sníženo o cca 0,90 m oproti úrovni povrchu podlahy před zahájením výzkumu, kdy byly z kulturního souvrství odebrány celkem tři mechanické úrovně. Niže neměla stavba toto souvrství dále narušovat. Po dosažení úrovně dna zkoumané plochy bylo v kulturním souvrství provedeno několik sond za pomoci pedologické tyče, a to do hloubky 0,70 m. Bylo zjištěno, že toto souvrství pokračuje ještě hlouběji.

Během výzkumu bylo prozkoumáno v jednotlivých vrstvách celkem 25 kostrových pohřbů. Kostry nebyly